

Innst. 420 S

(2012–2013)

Innstilling til Stortinget fra utenriks- og forsvarskomiteen

Meld. St. 25 (2012–2013)

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Dele for å skape. Demokrati, rettferdig fordeling og vekst i utviklingspolitikken

Til Stortinget

1. Sammendrag

Mange utviklingsland har opplevd stor økonomisk vekst de siste årene. Til tross for dette lever fortsatt 1,2 milliarder mennesker i ekstrem fattigdom. Over 70 prosent av disse bor nå i mellominntektsland. Fordelingen mellom land blir jevnere, men den økonomiske veksten innad i land fordeles ikke rettferdig. Den globale trenden er at ulikhet innad i land er økende. Denne meldingen setter søkelyset på fordeling av ressurser innad i land, ikke bare mellom dem.

Regjeringen ønsker å legge mer vekt på rettferdig fordeling og vekst i fattige land gjennom tydeligere innsats for demokrati, menneskerettigheter, åpenhet og redusert ulikhet.

Meldingen påpeker at manglende fordeling av formell og uformell makt er et hinder for mer rettferdig fordeling av ressurser. Folk har ikke alltid tilfredsstillende muligheter til å stille sine egne demokratiske valgte myndigheter til ansvar. De formelle og uformelle maktforhold er ulike og må analyseres ut fra lokal sammenheng.

Norges innsats vil være langs fire linjer:

1. I lavinntektsland som selv ønsker en samfunnsutvikling med lav ulikhet vil vi engasjere oss i en direkte dialog med myndighetene og bruke bistanden strategisk for bedre fordeling og økt

vekst. Samtidig skal vi fortsette med mye av den politikken som vi vet bidrar til fattigdomsbekjempelse, for eksempel styrking av helse- og utdanningssektorene.

2. I dialogen med myndighetene i mellominntektslandene vil vi legge mer vekt på at disse må forberede seg på at den internasjonale bistanden vil ta slutt, og at de selv må ta et større ansvar for tjenestene og velferdsgodene til befolkningen.
3. I land som er preget av autoritære regimer, diskriminering og/eller hemmelighold vil regjeringen legge større vekt på å samarbeide med endringsaktører i sivilsamfunnet heller enn å gi bistand gjennom myndighetene.
4. På den internasjonale arenaen vil regjeringen arbeide for økt global oppmerksomhet om nasjonal fordelingspolitikk.

Ansaret for å sikre at menneskerettighetene blir respektert ligger hos hvert enkelt lands myndigheter. Norsk utviklingspolitikk skal være rettighetsbasert. Tilnærmingen søker både å styrke myndighetenes evne til å oppfylle borgernes rettigheter, og borgernes egen kunnskap og evne til å kreve sine rettigheter gjennomført. Meldingen peker på at likestilling og økt tilgang til rettigheter, ressurser og innflytelse for kvinner bidrar til økonomisk vekst og fattigdomsreduksjon.

Norsk utviklingspolitikk får med denne meldingen et økt fokus på bærekraftig vekst og mer rettferdig fordeling innad i land. Regjeringen vil legge økt vekt på bærekraftig forvaltning av naturressurser, jobbskaping, skatte- og finansforvaltning, menneskerettigheter, demokrati, åpenhet og kampen mot ulovlig kapitalflyt og skatteparadis.

1.1 Internasjonal debatt og erfaringer med fordeling

Regjeringen viser til at Verdensbankens årlige utviklingsrapport fra 2006 (World Development Report/WDR) fastslo at det ikke er noen motsetning mellom vekst og fordeling. De nordiske lands erfaringer med at større likhet fremmer snarere enn hemmer den langsiktige økonomiske veksten, bidro til denne erkjennelsen. Dagens internasjonale debatt er preget av en forståelse av at samfunnsutviklingen må være balansert mellom tilgang til sosiale tjenester, bærekraftig økonomisk vekst og rettferdig fordeling. Det benyttes ulike begreper og tilnærminger til hvordan denne samfunnsutviklingen skal fremmes.

Selv om tusenårsmålene skulle nås innen tidsfristen i 2015, vil det fortsatt gjenstå store utfordringer i kampen mot fattigdom. FN har startet prosessen med å komme fram til et nytt sett med mål som skal gjelde etter 2015. Det er enighet om at de nye målene må ta opp i seg de store endringene verden har gjennomgått det siste tiåret. Norge vil legge vekt på at rettferdig fordeling og kjønns- og likestillingsperspektivet blir tema i den nye agendaen, og vil ta et særlig ansvar for energiaspektet. Arbeidet med de nye målene sees i sammenheng med vedtaket fra FNs konferanse om bærekraftig utvikling (Rio+20) om at det skal utarbeides universelle bærekraftsmål.

Den nordiske modellen er blitt et velkjent begrep internasjonalt. Den kan tjene som inspirasjon for utviklingsland i deres innsats for mer rettferdig fordeling, og mange utviklingsland etterspør norske erfaringer med et organisert arbeidsliv og en godt utviklet velferdsstat.

Latin-Amerika er det kontinentet som har størst ulikhet, men flere av landene har hatt nedgang i ulikheten de siste årene. Meldingen viser til at denne reduksjonen i stor grad kan forklares med en bevisst politikk for utjevning og fattigdomsreduksjon som har vært etterspurt av det brede lag av befolkningen.

1.2 Demokrati

Regjeringen viser i meldingen til at det er en nær sammenheng mellom fordeling av økonomiske goder og fordeling av politisk makt. Forskning tyder på at demokrati styrker økonomisk vekst. Regjeringen ønsker å dreie det bilaterale stat-til-stat-samarbeidet i større grad mot land som har en positiv demokratisk utvikling. Kompetanse og kapasitet til å vurdere demokratiutviklingen over tid og ut ifra lokal kontekst er avgjørende. Sivilsamfunnet og folkelig engasjement og deltakelse er viktig for demokratiets stilling i alle land. I land der utviklingen går i negativ retning vil regjeringen støtte opp om demokratiets støttespillere i sivilsamfunnet framfor å støtte landets myndigheter.

Det vises i meldingen til at et mangfoldig sivilsamfunn er et viktig supplement til de folkevalgte strukturene. Sivilsamfunnet og uavhengige medier fungerer som interesseorganisasjoner, vaktbikkjer og endringsaktører. Gjennom partnerskap med lokale organisasjoner er norske aktører med på å øke kompetansen og bygge allianser mellom grupper og interesser som kan skape bred folkelig mobilisering mot fattigdom og undertrykking, og for omfordeling av makt.

Korrupsjon på alle nivåer fremmer ulikhet og urettferdig fordeling. Meldingen påpeker at et høyt korrupsjonsnivå svekker tilliten både til demokratiske institusjoner og til institusjoner som skal beskytte borgernes rettigheter. Kampen mot korrupsjon er en del av regjeringens arbeid for bedre styresett på lokalt, nasjonalt og globalt nivå.

1.3 En bærekraftig og jobbskapende vekst

I meldingen fremheves anstendig arbeid som det viktigste virkemiddelet for å få folk ut av fattigdom og sikre en mer rettferdig fordeling av samfunnets goder. Regjeringen viser til at regelmessig inntekt er det som aller mest påvirker folks levekår og at sysselsetting i anstendige jobber er en effektiv fordelingsmekanisme og er bra for produktivitet og vekst. Et økende antall av dem uten arbeid er unge mennesker under 25 år, og hele 60 prosent av verdens arbeidere finner sine jobber i uformell virksomhet.

I meldingen vises det til at sosial dialog har vært avgjørende for samfunnsutviklingen og for fordeling og allmenn velferdsutvikling i Norge. Regjeringen ønsker å trekke veksler på de norske erfaringene med sosial dialog der det er etterspurt. NHO, LO og andre organisasjoner i arbeidslivet er naturlige samarbeidspartnere i dette arbeidet.

Regjeringen viser i meldingen til at retten til å organisere seg og føre kollektive forhandlinger er grunnpilarer og har en naturlig plass i diskusjonen om anstendig arbeid, utvikling og fordeling. Arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjoners rolle tar tid å utvikle og vil variere ut ifra rådende forhold i det enkelte land. Regjeringen vil stimulere til tettere samarbeid mellom fagforeninger på tvers av landegrensene, gjennom sør-sør-samarbeid og samarbeid med regionale organisasjoner.

Statens investeringsfond for næringsvirksomhet i utviklingsland (Norfund) er ifølge meldingen regjeringens mest sentrale utviklingspolitiske virkemiddel for å stimulere til økte investeringer og flere arbeidsplasser i utviklingsland. Minst halvparten av kapitaltilførselen for 2013 skal gå til fornybar energi. Uten energi er det vanskelig å skape nye arbeidsplasser.

Stabil tilgang til bedre og mer moderne energitjenester gir mulighet for økonomisk vekst og sosial utvikling. Globalt mangler 1,3 milliarder mennesker

tilgang til elektrisitet. Tilgang til moderne energi er særlig viktig for kvinners tidsbruk, inntektsmuligheter og helse. Regjeringen har iverksatt flere tiltak for å styrke tilgangen til og kompetansen på energi i utviklingspolitikken, og vil øke støtten til utbygging av mer fornybar energi, med tilgang for alle som mål.

Kraftsektoren drives stort sett kommersielt, og strømprisen må dekke de faktiske kostnadene til produksjon og transport. I mange tilfeller blir strømprisen for høy for den fattigste delen av befolkningen. For de fleste utviklingsland vil et landsdekkende nett ligge tiår fram i tid, og det vil kreve store investeringer langt utover det realistiske. Parallelt med å støtte opp om den sentrale elektrisitetsforsyningen vil regjeringen derfor også støtte program for lokal fornybar strøm og energiforsyning i områder som ikke vil bli tilknyttet sentralnettet.

1.4 Forvaltning av naturressurser

Mange utviklingsland har store forekomster av naturressurser. God forvaltning av disse kan skape grunnlag for fordeling og bærekraftig vekst. Norges kompetanse på naturressursforvaltning er etterspurt internasjonalt. Regjeringen vil øke bistanden til land som ønsker å ta grep for å sikre at naturressursene forvaltes godt og brukes til befolkningens beste.

Store inntekter fra ikke-fornybare ressurser har ofte ført til det som kalles «ressursforbannelsen». Norge er ett av få land som har unngått ressursforbannelsen fordi petroleumsressursene er blitt forvaltet på en god måte. Gjennom programmet «Olje for utvikling» bidrar vi med norske erfaringer som kan bistå utviklingslandene med å forvalte petroleumsressursene på en måte som bidrar til varig reduksjon av fattigdom samtidig som det tas hensyn til miljøet. Regjeringen viser til at Olje for utvikling er svært etterspurt, og vil styrke programmet og sikre at de fire komponentene – ressurs, finans, miljø og sikkerhet – sees på som en helhet.

I 2011 ble programmet «Skatt for utvikling» etablert. Mens Olje for utvikling ser petroleumsbeskatning som en del av en helhetlig ressursforvaltning, ser Skatt for utvikling skattelegging av ikke-fornybare ressurser som en viktig del av en helhetlig skattepolitikk og -administrasjon. Perspektivene og innfallsvinkelen er forskjellig, men hovedprinsippene er de samme, og de to programmene utfyller hverandre.

I mange utviklingsland ble utvinningsindustrien privatisert mot slutten av 1990-tallet. Siden den gang har prisene på mineraler og metaller steget kraftig. Regjeringen ser det som viktig at utviklingsland får mulighet til å reforhandle urettferdige avtaler med gruveindustrien, og vil ta initiativ til å etablere et internasjonalt uavhengig ekspertmiljø for reforhandling av naturressurskontrakter i utviklingsland.

I mange utviklingsland er landbruk viktigste næring, og fattigdomsreduksjon vil være nært forbundet med økt produktivitet i landbruket. Fisk er en fornybar ressurs som bidrar til både matsikkerhet og bedre ernæring, og hvor Norge har god kompetanse på hele verdikjeden. Regjeringen la i 2012 fram en strategi for økt bistand til matsikkerhet i et klimaperspektiv, og vil øke bistanden til landbruk og matsikkerhet med 500 millioner kroner fram mot 2015.

Det siste tiåret har flere sentrale internasjonale organisasjoner satt søkelyset på voksende omfang av organisert naturressurskriminalitet. Regjeringen vil øke innsatsen for å bekjempe naturressurskriminalitet, med vekt på ulovlig hogst og ulovlig fiske.

1.5 Aktiv fordelingspolitikk

Regjeringen viser i meldingen til at en god offentlig fordelingspolitikk innebærer at myndighetene investerer i offentlige tjenester som sikrer befolkningen grunnleggende rettigheter og har sosiale sikkerhetsnett som fanger opp de svakest stilte og marginaliserte i samfunnet. Regjeringen ønsker å støtte samarbeidsland som viser vilje til god offentlig fordelingspolitikk. Meldingen omtaler etablering av skattesystem som et sentralt element i statsdannelsen for å finansiere offentlige utgifter, men også for å gi staten legitimitet og utvikle demokratiske strukturer. Å sikre alle borgeres rett til grunnleggende skole- og helsetjenester er et bærende element i fordelingspolitikken.

Utfordringene med å gjøre skattesystemene rettferdige blir enda større globalt. Stadig flere tar til orde for globale skatter som kan finansiere globale fellesgoder. En global valutaavgift på 0,005 prosent kan gi en inntekt på om lag 200 mrd. kroner per år. En forutsetning for innføring av en slik avgift er bred internasjonal støtte og tilslutning fra toneangivende land. Regjeringen arbeider internasjonalt for å få tilstrekkelig oppslutning om forslaget om en slik valutaavgift.

Regjeringen mener at direkte pengeoverføringer til utvalgte grupper har vist seg å være et kostnadseffektivt virkemiddel, og at de er treffsikre som fordelingsmekanisme. Regjeringen vil støtte oppbygging av ordninger for direkte pengeoverføringer til utsatte grupper.

1.6 FN og de multilaterale finansinstitusjonene

Rettferdig fordeling har gjennom de siste årene fått en tydeligere plass i de multilaterale organisasjonene. Regjeringen vil arbeide for at disse i enda større grad setter rettferdig fordeling høyt på den internasjonale dagsordenen, og vil invitere utvalgte land til en vennegruppe for aktivt å fremme rettferdig fordeling gjennom de multilaterale arenaene.

1.7 Ulovlig kapitalflyt fra utviklingsland

Meldingen peker på at korrupsjon, skatteunndragelse og andre former for økonomisk kriminalitet fører til at ulikhet og fattigdom øker og at demokratiet trues. Ulovlig kapitalflyt ut fra fattige land og bruk av internasjonale strukturer og skatteparadis bidrar til at store verdier unndras fellesskapet. Skatteparadis gjør korrupsjon og økonomisk kriminalitet mer lønnsomt og attraktivt ved at de gjør det mulig å skjule inntekter fra ulovlig kapitalflyt.

Mer økonomisk åpenhet vil gjøre det enklere å avdekke og stanse ulovlig kapitalflyt. Regjeringen viser til at det er stort behov for bedre internasjonal kontroll med finansstrømmene og bekjempelse av skatteparadis og ulovlige internasjonale pengestrømmer.

Regjeringen vil ta initiativ til internasjonal dialog om strengere regler for økonomisk åpenhet, for eksempel i form av en konvensjon eller avtale. Det vil være et viktig verktøy i kampen for åpenhet. Land-for-land-rapportering for flernasjonale selskaper er et virkemiddel for å få innsyn i pengestrømmene i flernasjonale konsern. Det er et mål at norsk lovgivning på dette feltet skal tre i kraft fra 2014. En åpenhetsgaranti vil kunne sikre utviklingsland tilstrekkelig tilgang til informasjon fra utvinningsselskaper, og regjeringen ønsker å fremme et initiativ til utvikling av en åpenhetsgaranti til bruk for utviklingslands myndigheter.

Det meste av arbeidet mot ulovlig kapitalflyt er forankret i vestlige land. Regjeringen vil ta initiativ til å etablere et sørbasert nettverk som skal arbeide mot ulovlig kapitalflyt. Regjeringen vil arbeide for at FNs ekspertkomité for skattesaker oppgraderes til mellomstatlig nivå.

Meldingen signaliserer en dreining av innretningen av bistanden til tiltak for bærekraftig økonomisk vekst og rettferdig fordeling innad i land. For en nærmere omtale av satsingsområder og tiltak vises det til meldingen. Alle tiltak som drøftes i meldingen dekkes innenfor gjeldende bistandsramme. All norsk bistand følger OECD-DACs (OECDs utviklingskomité) retningslinjer for kriterier og måloppnåelse.

2. Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Laila Gustavsen, Eva Kristin Hansen, Svein Roald Hansen, Sverre Myrli, Tore Nordtun og Helga Pedersen, fra Fremskrittspartiet, Jan Arild Ellingsen, Siv Jensen, Sylvi Listhaug, Tom Staahle og Torkil Åmland, fra Høyre, Janne Fardal Kristoffersen, Ivar Kristiansen og lederen Ine M. Eriksen Søreide, fra Sosialistisk Venstreparti,

Snorre Serigstad Valen, fra Senterpartiet, Lars Peder Brekk, og fra Kristelig Folkeparti, Kjell Arvid Svendsen, vil peke på små forskjeller som en viktig forutsetning for et godt og rettferdig samfunn. Et samfunns tillit, åpenhet og respekt for menneskerettighetene henger tett sammen. Tillit mellom mennesker, tillit mellom partene i arbeidslivet, tillit til – og mellom – politikere og tillit mellom kjøper og selger skaper en bedre og mer bærekraftig økonomisk vekst.

Komiteen viser til at demokratiet er svakt utbygd i mange land. Det kan være vanskelig for vanlige folk å stille de valgte myndigheter til ansvar for sine handlinger, og vanlige folk har ikke god tilgang på formell eller uformell makt. Videre er tilgang til ressurser, velferd, makt og menneskelig utvikling gjerne ulik for ulike grupper.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, vil påpeke at makt og økonomiske fordeler ikke omfordeles uten motstand.

Komiteen viser til at verdens formidable økonomiske vekst de siste femti årene har vært skeivt fordelt. Mens 93 prosent av verdens fattige i 1990 bodde i lavinntektsland, bor 90 prosent nå i mellominntektsland.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, vil påpeke at dette innebærer at økonomisk vekst alene ikke utrydder fattigdom. En aktiv fordelingspolitikk, globalt og ikke minst mellom ulike samfunnslag i de enkelte land, trengs for å bekjempe fattigdom og skape god utvikling globalt. Flertallet merker seg at sterk økonomisk vekst i flere land har ført til dramatisk økte økonomiske forskjeller.

Et annet flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti, viser til at på grunn av en formidabel økonomisk vekst har 450 millioner mennesker arbeidet seg ut av fattigdom de siste femten årene, spesielt i land som Kina, India og Vietnam. De siste femti årene har gjennomsnittsinntekten i verden blitt tredoblet. Dette flertallet mener at fellesnevneren er en mer åpen økonomi og utstrakt internasjonal handel. Handel har vært en meget sterk drivkraft for denne økonomiske veksten og dermed muligheten til å skape arbeidsplasser og økonomisk velstand.

Dette flertallet mener det fremdeles er altfor mange fattige, men at det er grunn til å glede seg over at andelen fattige er på sitt laveste noen gang.

Dette flertallet vil videre vise til at forskere ved Princeton University allerede i 1994 publiserte

en forskningsrapport som viser en positiv sammenheng mellom velstandsnivå og miljøvern. Denne sammenhengen har siden blitt bekreftet av flere undersøkelser. Dette flertallet mener denne sammenhengen er viktig, fordi verden trenger økonomisk vekst for at mennesker kan arbeide seg ut av fattigdom, men også er avhengig av at klimagassutslippene og miljøødeleggelserne reduseres kraftig.

Dette flertallet vil peke på at et annet helt sentralt utviklingstrekk er at både antallet demokratier og andelen av befolkningen i demokratier øker. Ifølge Freedom House er over 3/4 av alle land frie eller delvis frie. Antallet demokratier har fordoblet seg de siste 30 årene.

Dette flertallet viser til at det ikke finnes noen demokratier uten markedsøkonomi. Åpenhet og valgfrihet er fundamentalt for å gi mennesker makt og innflytelse. Frihandel og eiendomsrett er også sentrale komponenter. Lukkede land klarer som regel bare i svært begrenset grad å levere økonomisk vekst.

Dette flertallet vil også understreke at der som Afrika økte sin andel av verdens eksport med bare én prosent, så ville det gitt økte inntekter på om lag 70 milliarder dollar, ifølge beregninger utført av Oxfam. Verdensbanken anslo i 2006 at utenlandske arbeidere sendte hjem 250 milliarder dollar. Skatteunndragelse og ulovlig kapitalflukt gjør i tillegg at fattige land taper store pengesummer. Dette flertallet viser til at det er estimert at utviklingsland taper 160 milliarder dollar årlig som følge av skatteunndragelser. Dette flertallet mener at i en slik sammenheng er dagens norske bistandsbudsjett begrenset, men vil påpeke at pengene må brukes bedre for å nå våre hovedmålsettinger i utviklingspolitikken.

Dette flertallet vil understreke at sentrale målsettinger for utviklingspolitikken er å bidra til økt demokratisering, realisering av menneskerettighetene og bidra til å få mennesker varig ut av fattigdom. For at utviklingssamarbeidet skal lykkes, mener dette flertallet at det i alle bistandsfinansierte og privatfinansierte investeringsprosjekter må vises nødvendig aktsomhet i samsvar med prinsippet «do no harm».

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet merker seg at regjeringen varsler å aktivt bruke bistanden strategisk for å oppnå bærekraftig vekst og bedre den økonomiske fordelingen, og mener dette markerer et viktig skille i norsk utviklingspolitikk. Disse medlemmer mener dette er en riktig strategi, og vil peke på at mellominntektsland ikke for alltid vil motta bistand.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti viser til at det gjennom flere tiår har vært en bærende hovedlinje å bruke bistanden aktivt for å fremme en samfunnsutvikling som kommer brede, fattige befolkningslag til gode. Sentrale elementer i en slik strategi har vært bærekraftig vekst i verdiskapningen, økt sysselsetting, reduksjon av under- og feilernæring og utbygging av sentrale offentlige tjenester. Utdanning og helsetilbud for alle er grunnleggende tjenester som per definisjon skal inkludere fattige og marginaliserte grupper. Fordelingsaspektet har derfor vært et sentralt premiss. Det var også forankret i prinsippet om fattigdomsorientering, som både skulle bidra til større internasjonal rettferdighet og bedre intern fordeling i utviklingslandene.

Disse medlemmer vil understreke at rettferdighetsbegrepet ikke bare viser til sosiale og økonomiske rettigheter og fordeling av materielle goder, det inkluderer også de sivile og politiske rettigheter som er helt avgjørende for et fritt og demokratisk samfunn.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti, viser til at kampen for en mer rettferdig fordeling ikke bare inkluderer fordeling av økonomiske ressurser, men også en demokratisk nyfordeling av politisk makt i land hvor autoritære regimers maktsentralisering hindrer realisering av menneskerettighetene. En rekke utviklingsland har vært fastlåst i fattigdom og ufrihet av autoritære regimer som nok har snakket om reform og fordeling, men som i praksis motvirket demokratiet, menneskerettighetene, rettsstaten og en bærekraftig offentlig sektor basert på vekst i skatteinntekter fra en fungerende markedsøkonomi. Flertallet viser til at historien dessverre har en overflod av eksempler som viser hvordan offentlige fordelingstiltak og et forbruksnivå uten et bærekraftig grunnlag har kjørt land ut i økonomiske tilbakeslag.

Flertallet vil derfor framheve nødvendigheten av å se verdiskapning og fordeling i sammenheng i utviklingspolitikken, fordi ressurser til bærekraftig fordeling bare kan komme gjennom samfunnets verdiskapning.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti mener at meldingens fokus både på fordeling og vekst bygger videre på en lang tradisjon i norsk utviklingspolitikk. Disse medlemmer viser til at Norge i sin utviklingspolitikk gjennom flere tiår har vært opptatt av fordeling og erkjent at vekst ikke nødvendigvis kommer alle befolkningsgrupper til gode. Norsk utviklingspolitikk har således vært preget av en relativt sterk fattig-

domsorientering, mens en del andre land har latt mer av sin bistand preges av sine nasjonale interesser – både økonomiske egeninteresser og sikkerhetspolitiske interesser – med de følger dette har fått både for landvalg og utforming og innretning av utviklingsprogrammene.

Når det i Meld. St. 25 (2012–2013) igjen legges vekt på fordeling og videreutvikling av virkemidler for å oppnå dette, ser disse medlemmer denne vinklingen som en bekreftelse av og vilje til videreutvikling av en lang tradisjon i norsk utviklingspolitikk. Disse medlemmer mener meldingen gir en konstruktiv drøfting av hvordan en kan videreutvikle nåværende utviklingssamarbeid for å bedre utviklingslandenes offentlige inntekter og fordelingssystemer, mens den ikke gjør det samme når det gjelder tiltak for å styrke verdiskapningen gjennom blant annet økte investeringer og handel. Disse medlemmer savner en analyse av handelspolitikkenes potensial for å skape rettferdig fordeling.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti, vil peke på at meldingens verdi ville vært enda større om den også hadde gitt tilsvarende rom for analyse av fordelingseffekter fra handel og investeringer, blant annet fordi fordelingseffekter gjennom lønnsom næringsvirksomhet og lønnet sysselsetting er helt nødvendige i en bærekraftig strategi for fordeling.

Flertallet mener blant annet at meldingen burde inneholdt konkrete forslag til hvordan Norge som eier av Statens pensjonsfond utland kunne bidratt til lønnsomme investeringer i fattige land og samtidig fått avkastning tilbake.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti viser dessuten til at det aldri har vært norsk politikk at mellominntektsland for alltid vil motta bistand. Snarere har fattigdomsorienteringen konsentrert bistanden om lavinntektsland og forutsatt at når mottakerlandenes økonomiske styrke vokser, er det naturlig at større statlige bistandsoverføringer fases ut fordi de selv i økende grad får midler til å finansiere videre utvikling. Disse medlemmer viser til at det først er i siste stortingsperiode at mellominntektsland i Latin-Amerika har blitt blant de største mottakere av norsk bistand.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til at bistanden til Latin-Amerika retter seg mot viktige satsinger i norsk bistand, for eksempel menneskerettighetsarbeid, programmer

for å bedre urfolks rettigheter og arbeid for å bevare regnskogen.

Komiteen mener mellominntektslandene må forberede seg på at bistanden vil ta slutt, og at de har ansvaret for å sikre sine innbyggere tilgang til gode tjenester, et godt og gjennomslukt skattesystem og anstendige arbeidsplasser til alle. Komiteen støtter at regjeringen fortsatt vil vektlegge en rettighetsbasert utvikling i samarbeidslandene, at menneskerettigheter, åpenhet og demokrati skal tillegges større vekt, og at Norges erfaringer med god ressursforvaltning skal brukes og deles. Komiteen mener det er viktig at Norge tar en ledende rolle i å styrke fordelingsprofilen i arbeidet til internasjonale fora og institusjoner. Komiteen mener at politisk endring i autoritære regimer må komme nedenfra, og at en viktig innsats i slike land derfor må være å samarbeide med sivilsamfunn og endringsaktører.

2.1 Internasjonal debatt og erfaring med fordeling

Komiteen viser til at utviklingsdebatten de siste årene har blitt mer preget av begreper som «equity» og «equality» og en fornyet erkennelse av at fordeling ikke kommer av seg selv. Komiteen mener det er viktig å ikke undervurdere den negative effekten store inntektsforskjeller har på livskvalitet og muligheter. Komiteen vil understreke at økonomisk vekst må være bærekraftig, og økonomisk vekst vil ikke være bærekraftig hvis den ikke også bidrar til sosial utjevning.

Komiteen har merket seg at FN har satt i gang en prosess med å komme fram til et nytt sett med utviklingsmål som skal gjelde etter at tusenårsmålene går ut i 2015, den såkalte Post-2015-agendaen. Komiteen ønsker at Norge skal integrere fordeling og likestilling i dette arbeidet og ta et særlig ansvar for energifeltet.

Komiteen anser det viktig at norske myndigheter engasjerer seg sterkt i de internasjonale forbedrelsene av utviklingsmålene etter 2015. Norge må jobbe for tydelige, konkrete og få tusenårsmål.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti, mener at det vil være vanskeligere å mobilisere bred støtte til gjennomføringen av tusenårsmålene hvis de blir for komplekse og lite operative, og at de da vil miste sin funksjon som felles mobiliseringsgrunnlag. Realistisk sett vil det derfor være klokt å opptre pragmatisk og resultatorientert og innse at en del viktige problemstillinger best adresseres andre steder enn i de nye utviklingsmålene.

Flertallet er positive til at Norge vil legge økt vekt på fordeling og likestilling, men savner en klargjøring av hvordan konkrete utviklingsmål om ulikhet skal operasjonaliseres opp mot f.eks. mål rettet mot de mest marginaliserte. Flertallet er også positive til at Norge vil ta et tydelig ansvar for energiaspektet. Et kompliserende forhold er at arbeidet med de nye målene søkes koordinert med vedtaket fra FNs konferanse om bærekraftig utvikling (Rio+20) om at det skal utarbeides universelle bærekraftmål.

Flertallet har merket seg at regjeringen i meldingen ikke nevner utdanning og helse i de punkter den spesielt vil kjempe for i de nye utviklingsmålene. Det bør etter flertallets syn stå helt sentralt i Norges påvirkningsarbeid å konkretisere og styrke målene på disse områdene, som er strategisk viktige fra både et rettighets- og fordelingssperspektiv. Flertallet ber derfor regjeringen arbeide for at de nye utviklingsmålene etter 2015 blir tydelige, konkrete og få, samt at ambisiøse og målbare mål for utdanning, helse, matsikkerhet og energi inngår i sluttresultatet. Utdanningsmålene bør ikke bare inneholde mål om skolegang, men også kvalitetsmål.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet støtter at regjeringen vil integrere alle tre dimensjonene av bærekraftsbegrepet og jobbe for å integrere økonomiske, sosiale og miljømessige hensyn i de nye utviklingsmålene. Disse medlemmer er positive til at bærekraftig energitilgang for alle, økt matsikkerhet og utdanning for alle skal være sentralt i dette.

Komiteen viser til at det ikke nødvendigvis er noen motsetning mellom vekst og fordeling. Mange utviklingsland etterspør de nordiske erfaringene med et godt fungerende arbeidsmarked og en godt utviklet velferdsstat. Komiteen vil påpeke at de nordiske lands erfaringer ikke alltid vil kunne anvendes i sin helhet, men at andre land kan la seg inspirere av enkelte elementer, slik som universelle velferdsordninger og solidariske lønnsforhandlinger som reduserer lønnsforskjellene. Komiteen støtter regjeringens initiativ til å etablere et norsk nettverk som kan dele erfaringer med fordelings- og velferdspolitikken med land som etterspør det.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, viser til at man i flere latinamerikanske land har klart å få ned den økonomiske ulikheten som resultat av målrettet politikk. Erfaringene med å få til mer rettferdig fordeling kan være av interesse for andre utviklingsland.

Flertallet vil understreke viktigheten av at Norge bidrar til et god sør-sør-samarbeid og støtter at regjeringen vil finansiere dette slik at aktører i utviklingsland kan utveksle erfaringer med fordelings- og velferdspolitikken.

Flertallet støtter at regjeringen vil inngå samarbeid med Den økonomiske kommisjonen for Latin-Amerika for å styrke deres kapasitet i å bistå landene i regionen i arbeidet med omfordeling. De har gode erfaringer med strukturelle endringer i produksjonssystemer og bedre regulering av arbeidsmarkedene, slik som kollektive forhandlinger, og tydeligere skattepolitiske virkemidler. Flertallet støtter videre initiativet til samarbeid med Samarbeidsorganet for Latin-Amerika og de karibiske stater som dialogpartner omkring fordelingsproblematikken.

Et annet flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti, vil presisere at mellominntektsland som Brasil, som har verdens sjette største nasjonalprodukt, selv har ressurser til å finansiere en større intern fordeling. Samarbeid om fordeling med mellominntektsland bør begrenses til faglig rådgivning og ikke innebære større økonomiske overføringer fra det norske bistandsbudsjettet, som bør konsentreres sterkere om lavinntektsland.

2.2 Demokrati

Komiteen viser til at fordeling av økonomiske goder og fordeling av den politiske makten henger tett sammen. Fordeling er en forutsetning for demokratisk politisk organisering. Demokrati må komme innenfra, samtidig som man kan støtte demokratiske prosesser i et land. Komiteen viser til at lokale krefter spiller en viktig rolle i demokratisering av samfunnet. Komiteen mener det er viktig å legge større vekt på menneskerettigheter og demokratiets stilling og utvikling i bruken av bistandsmidler.

Komiteen viser til at sivilsamfunnet er et viktig supplement til de folkevalgte strukturene og en forutsetning for demokratisk utvikling. Komiteen vil understreke sivilsamfunnets funksjon som endringsaktører, pådrivere og garantister for folkelig deltakelse i demokratiet. Komiteen slutter seg til at regjeringen vil støtte opp om demokratiske støttepillere og menneskerettighetsforkjempere i sivilsamfunnet, academia og media, med spesielt fokus på arbeidet med kvinners politiske deltakelse. Det er spesielt viktig å styrke sivilsamfunnet i land der utviklingen går i gal retning.

Komiteen vil peke på at arbeidet for å støtte opp om demokratiprosesser krever bruk av flere virkemidler. Politiske signaler, støtte til lokalt sivilsamfunn, uavhengig media og styrking av rettsstatsprinsipper står sentralt. Komiteen slutter seg til at

regjeringen vil prioritere stat-til-stat-samarbeid med land som har en positiv utvikling innen demokrati og menneskerettigheter over tid.

Komiteen vil trekke fram og støtte at regjeringen vil øke støtten til demokratiske organisasjoner og sosiale bevegelser av og for barn og unge. Herunder støtter komiteen regjeringens ønske om å inkludere barn og unge gjennom å invitere Landsrådet for norske barne- og ungdomsorganisasjoner til et strategisk samarbeid.

Komiteen viser til at korrupsjon er med på å skape større ulikhet og er en trussel mot demokratiet. Komiteen ser det som særdeles viktig at regjeringen arbeider for å bekjempe økonomisk mislighold i overensstemmelse med nulltoleranseprinsippet.

Komiteen mener at alle stater, også fattige stater, har hovedansvaret for å innfri politiske, sivile, økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter for alle sine innbyggere. Komiteen mener at norsk utviklingspolitikk skal spille på lag med lokale politiske myndigheter der det er mulig, og oppmuntre lokalt eierskap til prioriteringer og prosjekter som finansieres av norske midler. Hvis bistandspenger fortrenger lokale ønsker og prioriteringer, risikerer man å svekke heller enn å styrke ansvarsforholdet mellom folket og deres representanter.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti, mener at mer åpenhet bidrar til å redusere korrupsjon i utviklingsarbeidet. En offentliggjøring av hvilke faktorer som medfører økt korrupsjonsrisiko vil kunne gi klarhet i hvor utbredt korrupsjon er, og bidra til økt fokus på korrupsjonsbekjempelse innad i organisasjonene samt fjerne noen av insentivene til å misbruke slike prosjekter i Norges viktige samarbeidsland. Flertallet mener det kan også være verdifullt for Utenriksdepartementets forvaltning av bistandsmidlene å tydeliggjøre risikofaktorer for korrupsjon i utviklingsprosjekter.

Komiteen mener at et ønske om å bygge opp under nye demokratier vil medføre at en må være innforstått med at stater fatter beslutninger og gjør prioriteringer som vi ikke nødvendigvis er enige i. Samtidig er det viktig å reagere skarpt på staters utvikling som er i strid med universelle menneskerettigheter. Dette gjelder også land som bryter befolkningens sosiale og økonomiske rettigheter gjennom diskriminering eller ignorering av de fattigstes rettigheter.

Komiteen vil vise til at for å oppnå demokrati og godt styresett må det økt innsats til for å styrke kvinners sivile og politiske deltakelse. Land som ikke gir kvinner og menn like rettigheter vil aldri bli et demokrati ei heller utnytte sitt fulle potensial. Sen-

tralt for kvinners deltakelse er at jenter og gutter har like rettigheter og muligheter i samfunnet fra de blir født. Arbeid for likestilling må gjennomføres på alle områder i samfunnet, inkludert lik rett til utdanning, helse og demokratisk og økonomisk deltakelse.

2.3 En bærekraftig og jobbskapende vekst

Komiteen viser til at anstendig arbeid er det viktigste virkemiddelet for fattigdomsbekjempelse og for å få folk ut av fattigdom. Komiteen erkjenner at regelmessig inntekt er det som aller mest påvirker folks levekår og at sysselsetting i anstendige jobber er en effektiv fordelingsmekanisme og er bra for produktivitet og vekst. Slik sett er arbeid for anstendige lønninger viktig for at økonomisk vekst kommer alle til gode. Komiteen vil understreke betydningen av anstendig arbeid og viktigheten av å prioritere dette. Komiteen vil understreke viktigheten av å fremme kvinners mulighet til å delta i arbeidslivet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti, mener at norske myndigheter sammen med næringslivets organisasjoner bør utrede muligheten for å innføre standarder om utbetaling av lønn det er mulig å leve av til arbeidere hos underleverandører i sør.

Komiteen mener retten til å organisere seg og føre kollektive forhandlinger er grunnpilarer og har en naturlig plass i diskusjonen om anstendig arbeid, utvikling og fordeling. Komiteen legger til grunn ILOs innsats for anstendig arbeid. Den fremmer arbeidstakerrettigheter, skaper sysselsetting, gir sosial beskyttelse og fremmer sosial dialog og trepartssamarbeid med uavhengige fagbevegelser og arbeidsgiverorganisasjoner. Komiteen ser det som svært viktig at Norge i sitt utviklingsarbeid støtter oppbygging av arbeidstaker- og arbeidsgiverorganisasjoner.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti, viser til at regjeringen i meldingen skriver at NHO, LO og andre organisasjoner er naturlige samarbeidspartnere i bistand der man vil trekke veksler på norske erfaringer med sosial dialog. Flertallet er enig i det.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til høringsinnspill av 25. april 2013 fra Landsorganisasjonen i Norge hvor det pekes på at organisasjonens dialog og koordinering av støtte til fagbevegelsen i utviklingsland går gjennom dets internasjonale nettverk, herunder International Trade

Union Confederation (ITUC) og andre internasjonale søsterorganisasjoner som fagforbundene er medlem av. Disse medlemmer vil peke på Landsorganisasjonens utstrakte internasjonale virksomhet.

Komiteen støtter forslag om økt støtte til oppbygging av arbeidstilsyn i utviklingsland. Komiteen ser det som sentralt med et godt sør-sør-samarbeid mellom arbeidslivsorganisasjoner.

Komiteen viser til at økt energitilgang er viktig for utvikling, og uten energi er det vanskelig å skape nye arbeidsplasser. 20 pst. av verdens befolkning har ikke tilgang til elektrisitet. Tilgang til elektrisitet er særlig viktig for kvinners tidsbruk, inntektsmuligheter og helse. Komiteen støtter at regjeringen vil øke støtten til fornybar energi der alle har tilgang. Komiteen støtter multilaterale initiativ for å fremme økt energitilgang og mener det er viktig at regjeringen støtter helhetlig klimavennlig utbygging av energisektoren.

Komiteen viser til at verdiskaping også i offentlig sektor er nødvendig for at markeder skal bli effektive, og for at befolkningen skal få sikker tilgang til velferdsgoder av god kvalitet.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, viser til at Unio og Utdanningsforbundet peker på at fagforeninger som organiserer personell i offentlig sektor, utgjør vesentlige byggesteiner knyttet til samfunn og samfunnsdeltakelse og at fagorganisering handler om mer enn kampen for lønns- og arbeidsvilkår. Fagbevegelsen i de fleste land er opptatt av kvaliteten på de offentlige tjenestene. En sterkere fagbevegelse i utviklingsland er også viktig for å skape bedre tjenester innenfor viktige områder som utdanning, helse og trygghet.

Et annet flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti, viser til at utviklingsministeren tidligere har tatt til orde for å investere mer av Statens pensjonsfond utland i verdens fattigste land. Dette flertallet er forundret over at dette forslaget ikke nevnes med ett ord i stortingsmeldingen.

Dette flertallet viser til at Statens pensjonsfond utland i dag stort sett investerer nesten bare i rike land og at dette bidrar til dagens skjeve fordeling av verdens ressurser. Dette flertallet mener at Norge, ved å åpne opp for å investere mer av oljeformuen i fattige land, kan bidra til å skape gode arbeidsplasser, noe som er et avgjørende verktøy for å få folk ut av fattigdom.

Dette flertallet ønsker å opprette et investeringsprogram innen Statens pensjonsfond utland, med tilsvarende krav til forvaltningen som andre investeringer i Statens pensjonsfond utland, men med

det formål å investere i bærekraftige bedrifter og prosjekter i fattige land og fremvoksende markeder. Programmet bør ha en samlet investeringsramme på minst 20 mrd. kroner og på sikt 1 prosent av Statens pensjonsfond utland. Dette medlem forutsetter at investeringene gjennom dette programmet ikke skal regnes inn som en del av målet om minst én prosent av BNI til offentlig utviklingssamarbeid (ODA).

2.4 Forvaltning av naturressurser

Komiteen slutter seg til meldingens påpekning av at inntekter fra salg og utvinning av naturressurser på ingen måte garanterer økt velferd og langsiktig økonomisk vekst for et land. Komiteen viser til at en rekke land rike på naturressurser – og land som er rike på ikke-fornybare naturressurser i særdeleshet – ofte er rammet av korrupsjon, høyt konfliktnivå og sosial uro. Det å etablere gode og gjennomsluktige forvaltningsregimer, sikre nasjonal kontroll og eierskap til ressursene, og sørge for at ressursene kommer alle lag i befolkningen til gode, er sentrale forutsetninger for en god forvaltning. Komiteen mener det er svært viktig og positivt at Norge og andre lands erfaringer deles internasjonalt, og at innsatsen økes på dette feltet.

Komiteen vil peke på behovet for en helhetlig utviklingspolitikk på ressursfeltet, der både de ovennevnte forutsetninger, samt gode skatteregimer, åpne, legitime politiske prosesser og fordelingseffekt må henge sammen. Dette forutsetter at samarbeidsland og mottakerland for denne typen bistand fra Norge selv må ønske den politikken norske utviklingsprogrammer representerer. Komiteen viser til at regjeringen selv påpeker dette, og er enig i at giverland aldri kan tvinge gjennom en politikk som er mot samarbeidspartnerens ønsker.

Komiteen vil i denne sammenheng vise til Olje for utvikling-programmet, som har vært virksomt i sin nåværende form siden 2007, og som bygger på den norske kompetansen med god forvaltning av petroleumsressursene. Komiteen mener det er viktig å legge økt vekt på å tilby Olje for utvikling som en helhet, der ressurs-, miljø-, sikkerhets- og finanskomponenter sees som en enhet og kombineres med støtte til sivilsamfunn, parlament og media. Likevel må en slik utvikling og politikk være ønsket av befolkningen for at programmer av denne typen skal fungere etter hensikten. Komiteen støtter en sterkere vektlegging av de nasjonale myndighetenes eget ønske om å bekjempe fattigdom, bedre styresett og fremme åpenhet og demokrati i valget av samarbeidspartnere i Olje for utvikling-programmet. Komiteen støtter for øvrig at miljøkomponenten skal styrkes og inngå i Olje for utvikling-samarbeidet i det enkelte land.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti, vil vise til at befolkningen i en rekke land får lite igjen for utvinning av verdifulle naturressurser som mineraler og petroleum. Korrupsjon stjeler ressurser, og mange steder blir store gevinster høstet av kretsen rundt dem som sitter ved makten. I noen tilfeller sikres gevinster til utvalgte gjennom skjevt utformede privatiseringstiltak. I andre tilfeller medvirker dårlige kontrakter med store, internasjonale selskaper til at befolkningen sitter igjen med uforholdsmessig lite.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet vil vise til at en rekke land får lite igjen for utvinning av sine naturressurser, grunnet privatisering og dårlige kontrakter med store, internasjonale selskaper.

Komiteen viser til at kontrakter inngått i tider med svært lave råvarepriser, og med lite fokus på arbeidstakerrettigheter og bærekraftig, langsiktig forvaltning gjør at enkelte naturressurskontrakter i dag fortoner seg som ren utbytting. Det er også en betydelig svart økonomi knyttet til utvinning av naturressurser globalt. Komiteen støtter derfor regjeringens initiativ til å etablere et internasjonalt ekspertmiljø for reforhandling av naturressurskontrakter i utviklingsland.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti, viser til at landbruk og matsikkerhet i mange utviklingsland er forsømt både av landets myndigheter og av norsk og internasjonal bistand over lang tid. Flertallet viser til at det fra Stortingets side flere ganger er etterlyst større engasjement for å sikre en bærekraftig landbruksutvikling og økt matsikkerhet.

Komiteen er positiv til at det nå varsles en betydelig styrking av bistand til bærekraftig landbruk og økt matvaresikkerhet i de nærmeste årene. Komiteen viser til at landbruk i mange utviklingsland utgjør en stor del av BNP, og at vekst og utvikling av landbrukssektoren både er viktig for matsikkerhet og svært effektiv fattigdomsbekjempelse. Komiteen vil påpeke at ressursmangel, press på matjord og klimaendringer utgjør en trussel mot en god utvikling for verdens matproduksjon, og at landbruket mange steder har en spesiell rolle i og med at kvinner står for en svært stor andel av produksjonen. Landbruket må derfor tillegges politisk vekt og også ses i et klima-, fordelings- og kjønnsperspektiv.

Komiteen vil understreke viktigheten av like rettigheter for kvinner og menn som forutsetning ikke bare for grunnleggende likestilling og rettferdighet, men også for et produktivt, klimavennlig og framtidsrettet landbruk. Kvinner står i Afrika for opp mot 80 prosent av produksjonen av lokal mat, men er sterkt underrepresentert i bondeorganisasjoner og representative organer. En bærekraftig landbrukspolitikk forutsetter lik rett mellom kvinner og menn til eiendom, arv, representasjon og øvrige rettigheter. Komiteen mener sivilsamfunnet og kvinneorganisasjoner spesielt har en sentral rolle i dette arbeidet.

Komiteen viser til stortingsmeldingens omtale av behovet for investeringer i landbruk og infrastruktur, og slutter seg til at deling av investeringsgoder, klimarobust landbruk og arbeidet for bevaring og bærekraftig bruk av plantegenetiske ressurser skal tillegges vekt.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti, vil vise til at de fleste av verdens fattigste land er jordbruksland. 75 prosent av verdens fattige lever på landsbygda. Eksport av et fåtall råvarer eller landbruksvarer er ofte den viktigste inntektskilden utviklingsland har for å finansiere sine utviklingsplaner. Utviklingsland med en ensidig eksportstruktur er sårbare når avlinger svikter eller verdensmarkedsprisene svinger kraftig. De har derfor behov for å diversifisere sin økonomi og få en bredere eksportbase. Her vil utvikling av landbrukssektoren med sikte på større grad av lokal bearbeiding av varene samt diversifisering til flere produkter og næringer være sentralt.

Komiteen viser til at ifølge Verdensbanken vil en prosents vekst i jordbrukssektoren være ca. 4 ganger mer effektiv i å redusere fattigdom enn vekst i andre sektorer av økonomien. Samtidig viser tall fra Verdensbanken at bare 4 prosent av verdens totale bistand går til utvikling av jordbruket i utviklingsland. I Afrika sør for Sahara er også den offentlige støtten til landbrukssektoren lav. Det har med andre ord vært en betydelig forsømmelse av satsingen på landbruk som virkemiddel for utvikling. Komiteen mener at Norge kan bidra på flere måter, herunder med kunnskap om hvordan man kan effektivisere landbruket uten storskala industrialisering. Både bruk av nye typer såkorn, flomsikring og økt kunnskap kan bidra til flere avlinger per år og større matsikkerhet.

Komiteen er bekymret for at landbruksareal blir ekspropriert uten rettslig grunnlag. Det blir derfor viktig å understreke betydningen av en velfungerende rettsstat. Bønder som mister jord, bør få rettfer-

dig kompensasjon og bør i størst mulig grad inkluderes i utviklingsprosjektene som fører til tapet av jord.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti, mener gode samfunn bygges nedenfra. Vi vet at solide samfunnsinstitusjoner, vern om privat eiendomsrett og en velfungerende rettsstat er noen av nøklene til økonomisk fremgang. Nyere forskning gjennomført av professorene Daron Acemoglu, Simon Johnson og James Robinson viser at det nettopp er de landene som lykkes i å skape inkluderende institusjoner som opplever en bærekraftig og inkluderende økonomisk vekst. Flertallet understreker at alle innbyggerne må få mulighet til å delta i verdiskapingen. Maktspredning er positivt. Derfor bør norsk bistand innenfor landbruk benyttes til å styrke jordløse og småbønders stilling, slik at de får bedre mulighet til å delta i økonomisk aktivitet. Slik vil disse gruppene også få bedre tilgang på næringsrik mat. Norsk bistand må bidra til teknologisk utvikling, spesielt innenfor småskala landbruk. Teknologispredning blir også viktig. Bistanden kan ikke utelukkende være teknologisk. For å sikre maktspredning bør bistanden også bidra til sterkere rettssikkerhet og til å gi jordløse og småbønder adgang til å selge varene sine i et marked. Utviklingen av sivilsamfunnet, f.eks. opprettelse av kooperativer, vil være steg i en positiv retning, og norsk bistandsinnsats bør bidra til en slik utvikling.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet mener utvikling bygges nedenifra. Derfor bør norsk landbruksbistand styrke jordløse, småbønders kontroll over matjord på en måte som gjør at de kan få bedre tilgang på næringsrik mat. Da kan ikke landbruksstøtten bare begrenses til teknisk landbruksbistand. Det er også viktig å styrke organiseringen av småbønder og jordløse, blant annet gjennom sosiale bevegelser og kooperativer slik at de kan bidra i nasjonale landbruksforhandlinger. Disse medlemmer ser med bekymring på at stadig flere småbønder de siste årene har blitt utsatt for tap av verdifull dyrkbar jord grunnet private og statlige investeringer i landområder. Slike investeringer kan ofte ha positive utviklingseffekter, men det er viktig at de ikke blir hindre for utvikling nedenfra eller kompliserer fremtidige fattigdomsbekjempende tiltak.

Komiteen viser til at det i flere land er slik at jorden blir dyrket av bønder som ikke selv eier den. Dersom denne jorden blir solgt bort, kan hele landsbygder stå igjen uten noe. Ofte er det også stor usikkerhet knyttet til eiendomsforholdene. I Peru har de gjort et storstilt arbeid med å slå fast hvem som eier

landjorden. For mange fattige er dette en viktig forutsetning for å løfte seg selv ut av fattigdom. Komiteen mener dette viser hvorfor retten til eiendom bør gis økt oppmerksomhet i utviklingspolitikken.

Komiteen vil styrke kvinners rettigheter og muligheter til og kontroll over matproduksjon og økonomisk aktivitet, noe som kan bidra til bedre matvaresikkerhet. Kvinner i Afrika produserer 60–80 prosent av all mat, men eier kun 1 prosent av jorda. Kvinners svake eiendomsrett gjør det vanskelig for dem å ta opp lån til å øke produksjonen og fører ofte til at de utelates fra jordbruksprogrammer.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti, mener eiendomsretten er viktig for å oppnå utvikling.

Flertallet vil påpeke at utviklingslandenes varer møter generelt økende beskyttelse på industrilandenes markeder jo høyere grad av bearbeiding de har. Etter flertallets syn må norsk bistand bidra til en bedre balanse mellom småskala landbruk, oppbygging av lagringskapasitet og bondeeid bearbeiding på den ene siden og storskala industrielt landbruk på den andre siden. Dette vil være viktig både med hensyn til å bygge utvikling nedenfra, utvikle en mer variert og bearbeidet eksport, bygge en bærekraftig utvikling, samt sikre matsikkerheten.

Komiteen vil vise til at retten til mat er nevnt i Verdenserklæringen om menneskerettigheter fra 1948 og i Konvensjonen for økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter (ØSK) fra 1966. Komiteen ser en nær sammenheng mellom et lands landbrukspolitikk og realiseringen av retten til mat.

Samtidig er det et paradoks at mens noen mangler mat, kan det globalt være matoverskudd. Komiteen viser til at praksisen med dumping av matvarer på verdensmarkedet er uheldig fordi det kan svekke fattige bønders mulighet til å bygge opp en bærekraftig og lønnsom matproduksjon i utviklingsland.

2.5 Aktiv fordelingspolitikk

Komiteen vil peke på betydningen av en jevn fordeling av inntekter og ressurser som en sentral forutsetning for et godt og rettferdig samfunn. Et land med lite ulikhet og med sterke omfordelingsmekanismer og arbeidstakerrettigheter styrker samfunnskontrakten og øker tilliten i samfunnet.

Komiteen vil videre påpeke betydningen av at skattesystemer oppleves meningsfylte og rettferdige. Viljen til å betale skatt reduseres om man ser at de mest privilegerte og velstående ikke bidrar til fellesskapet. Komiteen mener derfor at tetting av skattehull er et viktig tiltak, ikke bare for å bekjempe

ulovlig kapitalflyt, men også for å sikre samfunnskontrakten.

Komiteen merker seg at det i OECD-land ikke bare er skattesystemene som står for økonomisk omfordeling, men ikke minst pengeoverføringer. Pensjoner og trygd gir stor omfordelingseffekt, og effekten er enda større om verdien av offentlige tjenester som helse og utdanning regnes med.

Komiteen viser til Gini-koeffisienten som virkemiddel for å måle et lands økonomiske ulikhet, og at Latin-Amerika og Afrika sør for Sahara er rammet av størst ulikhet. Komiteen mener at gode og omfordelende skatte- og ytelsessystemer er en viktig forutsetning for at land skal oppnå en bærekraftig utvikling der alle har muligheten til å delta økonomisk, sosialt og politisk.

Komiteen har merket seg den internasjonale debatten om en global valutaavgift.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, mener det er riktig å se fordeling i et globalt perspektiv, og at det er viktig at den økonomiske eliten bidrar til fellesskapet, uavhengig av om de bor i rike eller fattige land. Flertallet slutter opp om arbeidet for en internasjonal valutaavgift, og understreker viktigheten av at Norge er en pådriver. Flertallet viser til at meldingen omtaler den internasjonale debatten om globale skatter. I denne sammenheng vises det til at en global valutaavgift på 0,005 prosent kan gi en inntekt på om lag 200 mrd. kroner per år. Flertallet har spesielt merket seg at det i meldingen framholdes at en forutsetning for innføring av en slik avgift er bred internasjonal støtte og tilslutning fra toneangivende land. Ut fra slike forutsetninger er det langt igjen til en slik global valutaavgift er aktuell å innføre. Dette flertallet mener Norge må lede an arbeidet internasjonalt for å få på plass egnede globale finansieringsordninger, herunder en global valutaavgift.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Høyre mener en åpen økonomi med stabile rammebetingelser som fremmer lokale og utenlandske investeringer og økt handel er en forutsetning for å skaffe skatteinntekter for offentlige tjenester og å vokse ut av fattigdom. En internasjonal valutaskatt vil hindre frihandel og ha en sterk negativ effekt.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet merker seg at mange giverland internasjonalt har støttet intensjonen om å slutte med krav om skattefritak for bistandsfinansierte varer og tjenester. Disse medlemmer mener dette vil

være et viktig grep for å styrke legitimiteten til skattesystemene i samarbeidslandene, og at det dessuten vil forhindre at aktører som ikke skulle hatt skattefritak profitterer på ordningene. Disse medlemmer vil derfor støtte at regjeringen ikke lenger vil kreve skattefritak i bilaterale avtaler om stat-til-stat-bistand, og at norske frivillige organisasjoner vil oppfordres til likeledes å ikke kreve skattefritak når dette er mulig.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti merker seg at mange giverland har støttet intensjonen om å slutte med krav om skattefritak for bistandsfinansierte varer og tjenester, men at det også gir ulemper som har ført til at få i praksis har valgt å gjøre dette. Disse medlemmer anser at statlig varebistand i så fall kan være et sted å starte, men bemerker at det i så fall innebærer en fordyring av slik bistand. Dersom slik varebistand gis for å hjelpe for eksempel befolkningen i land med matmangel, og landet har et regime man ikke ønsker å støtte, vil man få en utilsiktet virkning som ikke er uproblematisk. Lignende problemstillinger vil oppstå når frivillige organisasjoner arbeider for å hjelpe undertrykte grupper i et land og ender med å måtte betale penger til myndighetene. Disse medlemmer mener ut fra dette at meldingen på dette punkt ikke har en tilstrekkelig grundig drøfting og vil anbefale at saken på egnet måte legges fram for Stortinget slik at det kan utvikles bedre avveide retningslinjer på dette punktet.

Komiteen viser til at utdannings- og helsetjenester er en grunnleggende rettighet, og en helt avgjørende forutsetning for fordeling.

Komiteen anser god utdanning som et viktig verktøy samfunnet har for å oppnå rettferdig fordeling. Utdanning er et mål i seg selv, men er også et nødvendig virkemiddel for å nå andre utviklingsmål fordi det gir mennesker nødvendige redskaper til å bryte ned strukturer som skaper og opprettholder fattigdom.

Komiteen mener at utdanning, formell eller uformell, teoretisk eller praktisk, bidrar til inntektsgivende arbeid som gir familier en vei ut av fattigdom. God utdanning motvirker ernæringsproblemer og matmangel, og gir redskaper til å forbedre barne- og mødrehelse. God utdanning er inkluderende og ikke-diskriminerende, styrker jenters seksuelle og reproduktiv helse, bidrar til økt likestilling, forsterker minoriteters selvfølelse og identitet, og gir mennesker verktøy til å stå opp for egne rettigheter.

Komiteen støtter Norges særlige satsing på å nå de som i dag ikke har tilgang til utdanning, slik som jenter, mennesker med funksjonsnedsettelse og barn i krig og konflikt.

Komiteen viser til at en evaluering fra 2012 viste at Norge i praksis ikke i tilstrekkelig grad har inkludert barn med funksjonshemninger i utdanningsbistanden. Komiteen mener det bør innføres klare retningslinjer som bidrar til at funksjonshemmede barn får ivarettatt sin rett til skolegang og at det også må settes av egne midler til dette arbeidet.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti, vil understreke at selv om en større andel av barna i mange lavinntektsland begynner i grunnskolen, skjer det ofte i overfylte klasserom uten tilstrekkelig undervisningsmateriell og med en akutt mangel på kvalifiserte lærere. Vold i skolen er også en særlig utfordring i mange land. Det er derfor et enormt behov for bistand til å forbedre læringsmiljøet og dermed det faglige utbyttet av skolegangen i grunnskolen i mange lavinntektsland.

Flertallet vil også framheve betydningen av at alle barn får minst 9-årig skolegang, og vil særlig understreke viktigheten av økt satsing på å bygge ut praktisk yrkesutdanning.

Flertallet mener de samlede behovene i hele utdanningskjeden er så store at bistand til utdanning må prioriteres høyt også i årene framover. Flertallet konstaterer at andelen av norsk bistand som går til utdanning de siste årene har sunket betydelig og nå er nede på knapt 6 prosent.

Flertallet er videre kjent med at den framgangen som ble oppnådd i mange fattige land med å sikre utdanning for alle, synes å ha stanset opp. Flertallet mener Norge bør ta en lederrolle i å få fortgang i dette arbeidet, og som en del av dette må andelen av norsk bistand som går til utdanning, økes.

Komiteen legger til grunn en helhetlig forståelse av utdanningsløpet, der grunnutdanning og høyere utdanning er gjensidig avhengige av hverandre. Utover grunnleggende skrive- og regneferdigheter er et samfunn avhengig av innbyggere som innehar høyere utdanning. Komiteen mener at satsing på høyere utdanning er viktig for å sikre kvalifiserte lærere til utdanningssektoren.

Komiteen vil peke på betydningen av universell dekning av helsetjenester, og merker seg at en rekke mellominntektsland med stor grad av ulikhet prioriterer målet om slik universell dekning. Komiteen merker seg videre undersøkelser som viser at helserelaterte utgifter holder mennesker i dyp fattigdom. Komiteen vil understreke betydningen av universelle helsetjenester som forutsetning for rettferdig fordeling.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og

Senterpartiet slutter seg til regjeringens mål om at samarbeidslandene etter hvert skal overta hele finansieringen av helse- og utdanningstjenester.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti, vil understreke betydningen av at samarbeidslandenes økonomiske vekst og skattesystemer utvikles slik at de blir i stand til selv å finansiere alle viktige offentlige oppgaver. Flertallet mener det ikke er grunn til negativ særbehandling i norsk bistand av helse- og utdanningstjenester på den måte at Norge skal stanse finansiering av disse tidligere enn andre offentlige tjenester, dersom de da ikke alt er godt utbygd og finansiert av landets egne midler.

Flertallet anser skole- og helsetilbud som grunnleggende tjenester som også er nedfelt i menneskerettighetene. Behovene for en styrking av offentlig sektors evne til å bygge ut en kompetent forvaltning, demokrati og menneskerettighetsvern, energi- og vannforsyning, veier og telekommunikasjoner, utdanningstilbud og helsetjenester mv. er stort i de fattigste landene. Flertallet mener at det ikke vil være riktig å avslutte norsk bistand til skole og utdanning raskere enn til andre viktige grunnleggende samfunnsoppgaver, så lenge behovet er så stort. Flertallet vil framheve at målet derimot må være å bedre utviklingslandenes evne til å finansiere egen utvikling på bred basis, slik at de blir selvhjulpne og bistand kan fases ut.

Flertallet viser til at mennesker med nedsatt funksjonsevne ofte faller utenfor og ikke får ivarettatt sine grunnleggende rettigheter. Flertallet viser til at konvensjonen om rettigheter for mennesker med nedsatt funksjonsevne, som Stortinget nylig har besluttet å ratifisere, i artikkel 32 forplikter Norge til å inkludere funksjonshemmede i all bistand. Flertallet vil understreke betydningen av at det heretter rapporteres om hva som har blitt gjort for å inkludere funksjonshemmede.

Flertallet har merket seg at regjeringen varsler en tydeligere rettighetsbasering av norsk bistand, og at det skal utarbeides en veileder i rettighetsbasering for ambassadene. Flertallet mener barns rettigheter må prioriteres høyt i dette arbeidet, og at veilederen må inkludere standarder for hvordan norske ambassader skal ta opp barns rettigheter i samtaler med myndighetene i de landene de samarbeider med.

Komiteen vil vise til at økende ulikhet kombinert med økonomisk vekst gir ekstreme forskjeller og er i motstrid til målet om inkluderende vekst og fordeling.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, har merket seg hvordan programmer for direkte pengeoverføring til fattige i flere land har hatt svært god fordelings effekt, og gitt større frihet og makt over egen hverdag for svært mange mennesker og økt muligheten for å sende barn på skole. Flertallet vil her vise til erfaringene med programmet Bolsa Familia i Brasil, som omfatter en stor del av Brasils befolkning. Den ekstreme fattigdommen i Brasil er redusert med 40 prosent, og kostnadene for myndighetene er på kun 0,46 prosent av BNP. Flertallet mener det er positivt at regjeringen vil støtte oppbygging av ordninger med slike sosiale sikkerhetsnett til utsatte grupper.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, viser til at Norge har støttet et fond i Verdensbanken for å bygge opp utviklingslands egen kapasitet på området.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet slutter seg til at Norge i perioder bør gi støtte til selve pengeoverføringene, men det er viktig for bærekraft at landene selv drifter og etter hvert fullfinansierer systemene.

Komiteens medlem fra Kristelig Folkeparti mener at Norge kan og bør gi politisk støtte til slike fordelings tiltak, men må vise tilbakeholdenhet med å bruke midler fra Norges bistandsbudsjett til å støtte selve pengeoverføringene fordi det er viktig for ordningenes bærekraft at landene selv kan drifte og finansiere systemene. I den utstrekning Norge skal vurdere å gi støtte til selve pengeoverføringene i en innledende og tidsbegrenset fase, må slike forsøk begrenses til fattige lavinntektsland og følges opp med kontroll og evaluering. Mellominntektsland som Brasil finansierer slike pengeoverføringer ved å bruke mindre enn en halv prosent av landets BNP, noe som viser at de fullt ut kan finansiere det selv.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre og Kristelig Folkeparti, mener at norsk bistand ikke kan prioritere finansiering av slike pengeoverføringer i mellominntektsland på bekostning av de store udekkede behovene i verdens fattigste land, som ikke har så store ressurser som f.eks. Brasil til indre omfordeling.

Komiteen har merket seg at India i år innfører et liknende system for direkte pengeoverføringer, og at en helt sentral utfordring er at 60 prosent av befolkningen i India ikke har en bankkonto. Dette er illustrerende for den store utfordringen manglende fødsels- og folkeregistrering representerer. Komiteen

mener identifikasjonspapirer og gode registre er en svært viktig forutsetning for at sosiale ordninger, universelle tjenester og gode skattesystemer skal kunne fungere best mulig, og for at et lands innbyggers rettigheter skal kunne realiseres.

Komiteen vil peke på at en tredjedel av verdens befolkning i dag ikke registreres ved fødsel. Komiteen mener at arbeidet med nasjonale folkeregistre, (fødsels-registrering) og utstedning av identifikasjonspapirer er en forutsetning for å oppnå mange av de øvrige fordelingsmålene som er viktige i utviklingspolitikken, og at dette arbeidet må tillegges vekt.

2.6 FN og de multilaterale finansinstitusjonene

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, vil peke på at de rådende ideologiske strømningene i de multilaterale institusjonene potensielt har svært stor betydning for politikken som føres i lav- og mellominntektsland. Flertallet mener derfor det er positivt at målet om rettferdig fordeling igjen har fått større betydning i en rekke multilaterale institusjoner, og at troen på at vekst alene er tilstrekkelig, er på vikende front. Flertallet vil vise til at Verdensbankens målsetting om fattigdomsbekjempelse og sosial utvikling, likestilling, og grønn vekst er uttrykk for en trend som markerer et brudd med nittitallets rådende nyliberale tankesett.

Flertallet merker seg den pågående internasjonale debatten om, og arbeidet med, begrepet «inkluderende vekst». Flertallet slutter seg til regjeringens oppfatning av at inkluderende vekst ikke bare må bety fattigdomsreduksjon og økonomisk vekst, men også større likhet i inntekt og ressurser. Flertallet mener at inkluderende vekst bør inngå i alle utlånsordninger og multilaterale rammerverk Norge er en del av.

Komiteen mener Norge skal arbeide aktivt for likestilling gjennom multilaterale institusjoner, herunder arbeidet for kvinners seksuelle og reproduktive helse og rettigheter. Kvinners råderett over egen kropp og seksualitet er av stor betydning for kvinners reelle mulighet til å ta utdanning, planlegge sine liv og delta i politikk, økonomi og samfunns liv. Komiteen ser med bekymring på at reaksjonære og bakstreverske regimer i internasjonale fora arbeider aktivt for å svekke kvinners stilling, og vil understreke viktigheten av at Norge fortsetter å være en tydelig og progressiv stemme i kvinne- og likestillingsspørsmål.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet og Høyre, mener arbeidet for rettferdig fordeling internasjonalt ikke kun beror

på land og multilaterale institusjoner, men også et sterkt sivilsamfunn, herunder fagbevegelse, trossamfunn, folkelige og sosiale bevegelser og ideelle organisasjoner. Flertallet vil peke på sivilsamfunnets betydning for den internasjonale nyorienteringen rundt rettferdig fordeling og omfordeling. Sivilsamfunnet besitter kompetanse Norge og andre land har betydelig utbytte av, og fungerer som demokratisk korrektiv og deltaker i den offentlige samtalen om utviklingspolitikk. Omfattende informasjonsarbeid, langvarig mobilisering av folkelige bevegelser og endog store demonstrasjoner rettet mot multilaterale institusjoner har også i lengre tid bidratt til en gradvis endring av prioriteringer i Verdensbanken og andre multilaterale institusjoner. Flertallet støtter derfor at regjeringen vil øke støtten til aktører i sivilsamfunnet, både i Norge og utviklingsland, som engasjerer seg i utviklingsbankene og IMF's arbeid for rettferdig fordeling. Flertallet støtter at Norge skal etablere en vennegruppe for rettferdig fordeling.

Et annet flertall, komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti, mener internasjonal politisk stabilitet og organisering en grunnleggende for å kunne møte mange av de utfordringer verden står overfor i dag. Det er også i et slikt klima man har best mulighet til å vinne fattigdomskampen. I de fora og organisasjoner hvor Norge deltar bør man derfor bidra til å fremme en sterk internasjonal rettsorden. Norges politikk overfor mellomstatlige organisasjoner må ta hensyn til særnorske interesser, samtidig som det er et mål at denne politikken skal bygge opp under andre deler av utviklingspolitikken. Norske interesser er i stor grad sammenfallende med fattige lands interesser; Norges økonomiske situasjon er avhengig av en robust internasjonal rettsorden. Den samme rettsordenen er viktig for at fattige land skal oppnå utvikling.

Dette flertallet viser til at et fokus på resultater krever jevnlig evaluering og en sterk politisk og administrativ vilje til å trekke konsekvensene av slike evalueringer. Derfor ønsker disse medlemmer å gjennomføre jevnlig evalueringer av alle multilaterale organisasjoner Norge bidrar med støtte til. Deres funn i evalueringene avdekker at resultater ikke i tilstrekkelig grad nås, eller man finner svikt eller overtredelser, bør evalueringene føre til en omfattende nyfordeling av midler mellom de ulike organisasjonene. Slik vil det oppmuntres til åpen debatt, læring og nytenkning.

2.7 Ulovlig kapitalflyt fra utviklingsland

Komiteen vil påpeke at ulovlig kapitalflyt fra utviklingsland er et stort problem, og representerer et regelrett tyveri fra verdens fattige. Komiteen mer-

ker seg beregningene utført av Global Financial Integrity, som viser at den ulovlige kapitalflyten ut fra utviklingsland er anslagsvis ti ganger større enn samlet offentlig bistand, og at størstedelen av unndragelsene utføres av kommersielle selskaper.

Komiteen støtter at regjeringen så tydelig prioriterer arbeidet mot ulovlig kapitalflyt, skatteparadis og hull i internasjonalt og nasjonalt skatteregulverk. Komiteen mener lovlige smutthull, ulovlige skatteunndragelser og ulovlig kapitalflyt er tre sider av det samme problemet, og at problemet er internasjonalt. Arbeidet i Norge med å tette skattehull og inngå skatteavtaler med skatteparadis på den ene siden, og regjeringens varslede innsats for å bekjempe skatteparadis og innføre en internasjonal konvensjon for økonomisk åpenhet på den andre, må derfor ses på som to komponenter i det samme arbeidet. Komiteen er positiv til at Norge skal utvikle en åpenhetsgaranti.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti viser til at tidligere utviklingsminister Erik Solheim i flere sammenhenger gikk langt i å forespeile at Norfunds bruk av skatteparadis skulle begrenses sterkt eller opphøre. Disse medlemmer savner en mer inngående drøfting av Norfunds utstrakte bruk av skatteparadis i forvaltningen av midler fra bistandsbudsjettet og mener dette ville gitt en nyttig konkretisering av debatten om skatteparadis.

Komiteen mener det er viktig å bygge opp lands egne skattesystemer, slik at de i større grad kan bygge opp og finansiere egne helse- og utdannings tjenester.

Komiteen vil videre vise til at skatteparadis i tillegg til å være fristed for store verdier unndratt fellesskapet, også med sitt hemmelighold bidrar til hvitvasking av penger fra kriminell virksomhet, ulovlig våpenhandel, terrorfinansiering og opprettholdelse av politisk og administrativ korrupsjon i en rekke land. Ulovlig kapitalflyt og skatteparadis gjør derfor stor skade ut over selve unndragelsene av verdier.

Komiteen vil vise til at Norge har som mål å iverksette regler for såkalt land-for-land-rapportering fra 1. januar 2014, og vil understreke at det er viktig å være tidlig ute med dette arbeidet, selv om andre land kommer noe etter.

Komiteens flertall, medlemmene fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti, viser til at en arbeidsgruppe nedsatt av Finansdepartementet for å utrede krav til «land-for-land rapportering» i norsk lovgivning, foreslår en noe mer omfattende rapportering enn det som følger

av forslaget til EU-regler. Flertallet mener i likhet med arbeidsgruppen at kravene om rapportering, i tillegg til betalinger til myndigheter, også må omfatte krav til blant annet rapportering av investeringer, salgsinntekt, produksjon mv. fordelt på de enkelte land hvor de rapporteringspliktige driver sin virksomhet, og at det må gis opplysninger om de rapporteringspliktiges datterselskaper, samt informasjon om hvor datterselskapene er hjemmehørende.

Komiteen slutter seg til regjeringens initiativer for å bekjempe ulovlig kapitalflyt, herunder opprettelsen av et sør-basert nettverk mot ulovlig kapitalflyt, initiativet til en åpenhetsgaranti for utviklingslands muligheter som vil gi bedre innsyn i utvinningsselskap, og å støtte enkeltlands arbeid med å etablere mer robuste skattesystem. Komiteen

mener det er spesielt viktig at Norge tar en ledende rolle i å etablere en internasjonal dialog om økonomisk åpenhet, og mener at en internasjonal konvensjon eller avtale om økonomisk åpenhet er påkrevd.

3. Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til meldingen og rå Stortinget til å gjøre slikt

vedtak:

Meld. St. 25 (2012–2013) – om Dele for å skape. Demokrati, rettferdig fordeling og vekst i utviklingspolitikken – vedlegges protokollen.

Oslo, i utenriks- og forsvarskomiteen, den 5. juni 2013

Ine M.Eriksen Søreide

leder

Snorre Serigstad Valen

ordfører